

बारबर्दिया नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

बारबर्दिया राजपत्र

भाग-२

खण्ड:४

संख्या: ४

मिति: २०७७/०३/०३

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति:२०७७/३/३

बारबर्दिया नगरपालिकाको बाँझो जग्गा उपयोग कार्यविधि, २०७७

प्रस्तावना:-

नेपाल कृषि प्रधान देश हो। यहाँका ७५% भन्दा बढी जनता कृषि पेशामा संलग्न छन्। बारबर्दिया नगरपालिकाको ८५% भन्दा बढी जनता कृषि पेशामा संलग्न छन्। यस नगरपालिकाको प्रमुख लक्ष "कृषि उद्योग र पर्यटनमा बृद्धि बारबर्दिया नगरको आर्थिक समृद्धी" भएको हुँदा सो लक्ष्य प्राप्तिको लागि अबको हाम्रो कार्यदिशा शुसाशन सहितको आर्थिक समृद्धी हो। आर्थिक समृद्धी प्राप्तिका लागि कृषि, पशुपालन पेशामा सबैलाई सहभागीगराई व्यवसायीकरण गराउदै लैजाने निति यस नगरपालिकाले लिएकोछ। यस नगरपालिकाका युवा जनशक्तिलाई कृषि पेशामा आकर्षित गरी विदेश पलायन हुनबाट रोकी जग्गा बाँझो राखी विभिन्न कारणले बजार पलायन हुने समस्या र बाहिर बस्ने ब्यक्तिबाट जग्गा खरिद गरि लिइ उत्पादन शिल भुमीलाइ बाँझो राखी निष्कृत्य बनाइ उत्पन्न असहज परिस्थितिलाई मध्यनजर गरी विकल्प सहित जग्गा बाँझो नराख्न जग्गालाई उपयोग गर्न कृषिजन्य उत्पादनको आयातको प्रतिस्थापन गर्दै निर्यात गर्ने सरकारी नितिलाइ कार्यान्वयन गर्न गराउन नेपालको संविधानको भाग ४ धारा ५१ को खण्ड ड मा निर्दिष्ट राज्यका कृषि र भुमिसुधार सम्बन्धी नीति, धारा ५७

को उपधारा ४ र ५ राज्यशक्तिको बाँडफाँड, धारा २२१ को उपधारा १ र २ स्थानीय तहको व्यवस्थापिकीय अधिकार र धारा २२६ को उपधारा १ र २ मा कानून बनाउन सक्ने संवैधानिक अधिकार प्रयोग गरि स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को अधिकार प्रयोग गरि बारबर्दिया नगरपालिकाले बारबर्दिया नगरपालिकाको बाँझो जग्गा उपयोग कार्यविधि २०७७

जारी गरेकोछ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:- (१) यस कार्यविधिको नाम "बारबर्दिया नगरपालिकाको बाँझो जग्गा उपयोग कार्यविधि २०७७"

१. (२) यो कार्यविधि बारबर्दिया नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको बैठकले स्वीकृत गरेपछि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

(क) "सरकारी जग्गा" भन्नाले सडक, बाटो, रेल्वे, सरकारी घर, भवन, कार्यालय, बन, बुट्यान, जंगल, नदि, नाला, खोला, उकास, ताल, पोखरी, डिल, नहर, कुलो, ऐलानि, पर्ति भिर, पहरा, डगर बगर सम्झनु पर्छ ।

(ख) "नगरप्रमुख" भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख सम्झनु पर्दछ ।

(ग) "अभिलेख" भन्नाले दफा १० बमोजिम तयार गरिएको अभिलेख सम्झनु पर्दछ ।

(घ) "कार्यपालिका" भन्नाले नगरकार्यपालिका सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) "सार्वजनिक जग्गा" भन्नाले वाटो, कुवा, पानि, पधेरो, पानीघाट, इनार, पोखरी, डिल, खोला संरक्षणकोलागि बनाएको बाँध, निकास, गौचरण, मसानघाट, चिहान, पाटी, पौवा, देवल, धार्मिक स्थल, स्मारक, मठ, मन्दिर, चोक, ढल, चौतारो, हाटबजार लाग्ने ठाँउ, मनोरञ्जन /खेलकुद गर्ने ठाँउ सम्झनु पर्दछ ।

(च) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ ।

(छ) "बाँझो जग्गा" भन्नाले नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेको सार्वजनिक तथा कुनै ब्यक्तिको नाममा नापीभई सो ब्यक्तिले कुनै खेती नगरी राखेको जग्गा सम्झनु पर्छ ।

(ज) "स्थानिय तह" भन्नाले नगरपालिका भन्ने सम्झनु पर्छ ।

- (झ) "स्थानीय स्तर" भन्नाले बारबर्दिया नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "बडा कार्यालय" भन्नाले बारबर्दिया नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा स्थापना गरिएको वडा कार्यालयलाई सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "बडा अध्यक्ष" भन्नाले बारबर्दिया नगरपालिकाका प्रत्येक वडामा निर्वाचित वडा अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) " जग्गा धनि भन्नाले" खेतियोग्य जमिन बाँझो राख्ने जग्गा धनि भन्ने सम्झनु पर्दछ ।

३. उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुने छ :-

- (क) यस नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण जग्गाहरूमा यस क्षेत्रको हावापानी माटोको उर्वरा शक्ति अनुसार खेती गराइ कृषि मार्फत आमनागरिकलाई आत्मनिर्भर गराउने ।
- (ख) हावापानी अनुसार पकेटक्षेत्र निर्धारणगरी कृषिका विभिन्न खेतिहरू ,फलफुल खेतीमा यस नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर गराउने ।
- (ग) युवाहरूलाई व्यवसायिक कृषि र पशुपालनमा अग्रसर गराइ स्थानीय बासीलाई कृषि पेशा मार्फत उध्यमी बनाइ स्थानीयस्तरमानै रोजगार प्रवद्धन गर्ने ।
- (घ) बारबर्दिया नगरपालिकालाई कृषिको पकेटक्षेत्रको रूपमा अगाडी बढाउनका निम्ति कृषकहरूलाई अनुदान र सहूलियतका प्याकेजकार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिने ।
- (ङ) नगरपालिका भन्दा बाहिर रहेका वा बिदेशबाट फर्किएका एवम वैदेशिक रोजगारिमा जाने तयारिमा रहेका बिपन्न युवाहरूलाई तालिम सहित कृषि र पशुपालनका लागि प्रोत्साहन स्वरूपका विभिन्न कार्यक्रमहरू सिर्जना गर्ने ।
- (च) विभिन्न समयमा माहामारिका कारण खाध्य संकटको जोखिम न्युनिकरण गर्न कृषि उत्पादन बढाउन बाँझो जग्गामा खेती गर्ने तथा पशुपालन गर्नेलाई अनुदान दिने ।
- (छ) बाँझो जग्गामा खेति गर्ने,पशुपालन गर्ने ,फलफुल लगाउने ,जरिबुटी लगाउने लाई विभिन्न प्याकेजका अनुदान रकम उपलब्ध गराइने ।
- (ज) जमिन बाँझो राख्ने समस्या घटाइने,खेतितर्फ आकर्षित गरेर उत्पादन बढाउने ,
आयात घटाउने, रोजगारि र आयआर्जन बढाउने ।

३. बाँझो जग्गा उपयोग नितिको कार्यान्वयन गर्ने :

१. अनाज वा तरकारी खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

२. फलफुल खेतिलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
३. घाँस खेती तथा पशु पंक्षी पालनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
४. जडी वुटी खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
५. काष्ठ प्रजातीका वनस्पती खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
६. माछापालन तथा मौरीपालनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
७. होटेल,होम स्टे तथा अन्य पर्यटकीय संरचना निर्माणमा सहयोग पुर्याउने ।
८. माटोको क्षयीकरण तथा उर्वराशक्ती हास हुनवाट वचाउने ।
९. अन्य कुनै पनि आयमुलक उध्योग वा उध्यमी गर्ने गराउने ।

४. बाँझो जग्गा राखेमा कार्वाही सम्बन्धी व्यवस्था :

१. निर्धारित मिति र समय भित्र जग्गाधनिले जग्गा उपयोगमा नल्याएमा वा सरकारले स्थापना गर्ने भुमि बैकमा नराखेमा नगरपालिकाले सोझै उक्त जग्गा उपयोगकोको प्रकृया अगाडी बढाउनेछ ।
२. सो बाँझो जग्गा आवश्यक कामको लागी नगरपालिकाले प्रयोगमा ल्याउन सकिने वा सरकारले स्थापना गर्ने भुमि बैकमा राखिने वा व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन गर्न इच्छुक संस्था/समुह वा कृषकलाई उत्पादनका लागी प्रयोग गर्न दिइनेछ र कृषकले अनुसूची १ को ढाँचामा सम्बन्धीत वडाकार्यालयमा निकायमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।
३. बाँझो जमिन उपयोगमा ल्याउन नगरपालिका द्वारा सम्बन्धीत सवैलाई समय दिई सुचना जारी गर्नेछ । यदि कसैले अटेर गरेमा त्यस्तो जमिन नगरपालिकाले उपयोग गर्नेछ । त्यस्तो बाँझो जमिनवाट उत्पादन भएका खाध्य बस्तुहरु नगरपालिकाले स्थापना गरेको खाध्यान्न भण्डारमा जम्मा गरिनेछ । जमिन उपयोग गरेवापत नगरपालिकाले जग्गा धनिलाई कुनै भाडा दिने छैन । नगरपालिकाले कम्तिमा एक बर्ष उक्त जमिन प्रयोग गर्नेछ ।
४. बाँझो जग्गामा लगाइएको उत्पादित कृषि उपजको पूर्ण स्वामित्व बाली लगाउने संस्था/समुह वा कृषकको नै हुनेछ ।
५. जग्गा धनि स्वयमले नै जग्गा उपयोग गर्ने भएमा नगरपालिका,सम्बन्धीत वडाकार्यालयलाई र खेति गरिरहेको बालि धनि कृषक समेतलाई कम्तिमा ४५ दिन पहिले सुचना दिनु पर्नेछ तर बालि लगाइरहेको अवस्थामा बालि भित्रिएपछि मात्र जग्गा धनिले उपयोग गर्न पाउनेछ । नियमानुसार लाग्ने जग्गाको कर जग्गा धनिले नै तिर्नु पर्नेछ । जग्गा धनिले अवरोध गरेको कारणले भुमि बाँझो रहेमा सम्बन्धीत जग्गाधनी संग तोकिए बमोजिम नगरपालिकाले जरिवाना लिनेछ ।

६. जमिन बाँझो राक्नेलाई नगरपालिकाले तोकिए बमोजिमको सामान्य शुल्क लगाइनेछ ।
५. बाँझो जग्गा उपयोगको लागी नगरपालिकाबाट निम्न सेवा सुबिधा उपलब्ध गराइनेछ ।
१. व्यवसाय संचालन गर्नको लागी शिप मुलक तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।
  २. व्यवसायीक प्रकृतीका आधारमा अनुदान उपलब्ध गरिनेछ ।
  ३. उध्यमशिलता तर्फ अग्रसर गराइ व्यवसायिक रुपमा कार्य गर्न वित्तिय संघ संस्था मार्फत सहूलियत ऋणको व्यवस्था गर्न सहयोग गरिनेछ ।
  ४. कृषकहरुको क्षमता विकास कृषि अनुदान तथा तालिमको ब्यवस्था गरिनेछ ।
  ५. पशुपालन ,विभिन्न बिउ, विजन घाँस तथा फलफुलका विरुवाहरुमा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
  ६. श्रोत व्यवस्था भएको अवस्थामा खानेपानी सिचाईको व्यवस्था साझेदारी र समुह संस्थागत रुपमा उपलब्ध गराइनेछ ।
  ७. वाटो तथा अन्य आवस्यक पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग पुर्याइनेछ ।
  ८. व्यवसाय संचालनका लागि आवस्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।
  ९. बाँझो जमिनलाई आवस्यक विउविजन र मलको ब्यवस्था वडा कार्यालय मार्फत नगरपालिकाको कृषि शाखाले आवस्यक समन्वय गरि गर्नेछ ।
  १०. विभिन्न मेसिनरी औजारहरु अनुदानमा उपलब्ध गराईनेछ ।
  ११. बाँझो जमिनबाट उत्पादित सामाग्रीलाई बजारसम्म लैजाने ब्यवस्था गरिनेछ र धेरै उत्पादन हुने ठाँउमा कोलस्टोरको समेत व्यवस्था गरिनेछ ।
६. बाँझो जमिन राखेमा भूमिकरमा बृद्धि गरिने :-
१. कसैले यस कार्यविधि बमोजिम खेतियोग्य जमिन बाँझो राखेमा त्यस्तो बाँझो राखेको जमिनको नगरसभाबाट अनुमोदन हुनेगरि भुमिकरमा बृद्धि गरिने त्यस्तो बाँझो जग्गा जमिन स्वामित्वमा भएको व्यक्तिलाइ नगरपालिकाले प्रदान गर्ने अनुदानका कार्यक्रममा सहभागि नगराउने ।
  २. कसैले यस कार्यविधि बमोजिम अटेर गरि बाँझो राखेको जग्गालाइ कुनै जग्गा जमिन नभएको मानिसले वा दैनिक रुपमा गुजारा चलाउन मुस्किल भएका मानिसहरुले कमाउन चाहेमा नगरपालिकाले सोझै त्यस्तो बाँझो जग्गा कमाउने प्रयोजनका लागि मात्र कुनै व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

३. कसैले आफ्नो स्वामित्वको जग्गा कमाउन नसकेमा त्यस्तो जग्गा नगरपालिकाको सरकारद्वारा स्थापना गर्ने भूमि बैकमा जम्मा गर्नु पर्ने छ र सरकारले स्थापना गरेको भूमि बैकमा व्यवस्था भए बमोजिम नगरपालिकाले निर्णयगरि जग्गा अनुसारको शुल्क सम्बन्धीत जग्गा धनीलाई दिइनेछ ।

७. बाँझो जग्गा उपयोगको लागि नियमन गरिने:

बाँझो जग्गा खेति गर्ने तथा उपयोग गरेवापत प्राप्त गर्ने अनुदान वितरणको लागी निम्न कार्य गरिनेछ ।

(क) बाँझो जग्गा खेति गर्ने तथा उपयोग गर्नको लागि अनुदान प्राप्तको लागी यथार्थ अवस्था भन्दा फरक अभिलेख तयार गरि अनुदान लिन खोजेमा वा लिएमा नियमानुसार नियमन गरिनेछ ।

(ख) सिफारिस गर्ने तह वा समितिले सो अवस्थाको पुर्ण अध्ययन गरेर मात्र सिफारिस गर्नु पर्नेछ । अन्यथा आफै जिम्मेवारी बन्नु पर्नेछ ।

(ग) सामुहिक खेती वा पशुपालन वा सामुहिक उध्यमलाई पनि प्रति कठ्टा,विगाहाको आधारमा वा निर्माण भएको संरचनाका आधारमा अनुदान सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

(घ) अनुदान माग गर्दा सम्बन्धित व्यक्तिले पूर्ववत रुपमा आफु बसोबास गरेको जग्गाको आंशिक बाँझो जग्गाको अनुदान दावि गर्न सकिने छैन । आफु फर्किएर आए पश्चात वा पूण रुपमा बाँझो रहेको जग्गाको मात्र अनुदान माग दावी गर्न सकिनेछ ।

(ङ) एक पटक अनुदान प्राप्त पश्चात निरन्तर जग्गा उपयोग गरी रहनु पर्दछ । अन्यथा जग्गा बाँझो राख्न पाइने छैन ।

(च) जमिन भाडामा लिन चाहने र दिन चाहनेका लागि स्थानिय सरकारले सूचना जारी गर्नेछ ।

(छ) बाँझो जमिन खाली नराख्न जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

८. बाँझो जग्गा छनौट समितिको व्यवस्था:-

बाँझो जग्गा उपयोग गर्नेलाई प्रदान गरिने अनुदान वितरण गर्ने व्यक्ति छनौट सिफारिस समिति देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) सम्बन्धीत वडाको वडा अध्यक्ष	संयोजक
(ख) सम्बन्धीत वडाका वडा समितिका सम्पूर्ण वडा सदस्य	सदस्य
(ग) सम्बन्धित टोलको वडघर	सदस्य
(घ) वडा समितिले मनोनित गरेको २ जना सदस्य	सदस्य
(ङ) वडा सचिव	सदस्य सचिव

समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धीत अन्य व्यक्तिहरुलाई आमन्त्रीत गर्न सकिनेछ । समितिको सचिवालय सम्बन्धित वडा कार्यालयमा रहनेछ । समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ । समितिले आवश्यक निर्णयहरुगरि यसै कार्यविधी बमोजिम व्यक्ति छनौट र अनुदान सम्बन्धि प्रकृयाहरु अगाडी बढाउनेछ । समितिले गर्ने कामहरुको प्रतिवेदन वडा कार्यालय मार्फत नगरपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

९. छनौट समितिको काम कर्तव्य र अधिकार:

- (क) प्रकाशित सुचना अनुसार प्राप्त निवेदनका आधारमा लाभग्राहीको प्रार्थमिकिकरण गर्ने ।
- (ख) लाभग्राही छनौट र जग्गा उपलब्ध गराउने ।
- (ग) जमिन बाँझो राख्ने जग्गा धनी , खेति गर्ने कृषक र वडा कार्यालय संगको त्रिपक्षिय संझौता गर्न समन्वय गर्ने ।

९. अनुगमन , सुपरिवेक्षण तथा गुनासो व्यवस्थापन समिति

बाँझो जग्गा उपयोग सम्बन्धी समग्र कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न तपसिलको एक अनुगमन , सुपरिवेक्षण तथा गुनासो व्यवस्थापन समिति गठन गरिएकोछ ।

(क) नगरपालिकाका उपप्रमुख	संयोजक
(ख) सम्बन्धीत वडाको वडा अध्यक्ष	सदस्य
(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
(घ) आर्थिक विकाश समिति संयोजक	सदस्य
(ङ) पशु सेवा शाखाका प्रमुख	सदस्य
(च) आर्थिक विकाश शाखा प्रमुख	सदस्य
(छ) कृषि विकाश शाखाका प्रमुख	सदस्य सचिव

अनुगमन समितिले अनुगमन गरी मासिक रूपमा अनुगमनको प्रतिवेदन नगरकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१०. **अभिलेख राख्ने:** बाँझो जग्गा सम्बन्धि अभिलेख सम्बन्धी टोलका बडघर, राजनैतिक दलका प्रतिनिधि र समाजसेविको सिफारिसमा वडा कार्यालय मार्फत संकलन गरिनेछ । तथ्यांक संकलन सम्बन्धि समय र बिधी नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ । वडा स्तरिय जग्गाको अभिलेख सम्बन्धित वडाकार्यालयमा र समग्र नगरस्तरिय जग्गाको अभिलेख नगरपालिकामा राखिनेछ । सो अभिलेखको ढाँचा अनिसूचि २ बमोजिम राखिनेछ ।

११. **गुनासो दर्ता गर्न सक्ने:** नगरपालिकाले बनाएको यस कार्यविधी अनुसार कार्य गर्दा कसैलाई हानि नोक्सानी परेमा अनुगमन , सुपरिवेक्षण तथा गुनासो व्यवस्थापन समिति समक्ष गुनासो राख्न सकिनेछ ।

१२. **प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ:** यस कार्यविधिमा लेखिएको विषयमा यसै कार्यविधी अनुसार र अन्य विषयको हकमा मा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१३. **बचाउ:** यस कार्यविधिको उद्देश्य तथा विषयवस्तु प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम यस अधि भएका कार्यहरु यसै कार्यविधी बमोजिम भएको मानिनेछ ।
१४. **कार्यविधि हेरफेर गर्न सक्ने:** नगरकार्यपालिकाले आवश्यकतानुसार यो कार्यविधी हेरफेर तथा थपघट गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची १
निवेदनको ढाँचा

मिति:

श्री वडा अध्यक्ष ज्यू
बारबर्दिया नगरपालिका
.....वडा कार्यालय

विषय:बाँझो जग्गामा खेती गरिपाँउ ।

महोदय, प्रस्तुत विषयमा यस बारबर्दिया नगरपालिकाको मिति..... गतेको सूचना बमोजिम बाँझो रहेको खेतियोग्य जग्गा जमिनमा कृषि उत्पादन कार्य गर्न इच्छुक किसानलाई जग्गा उपलब्ध गराउने कार्यक्रम अनुसार म.....लाई जग्गा उपलब्ध गराईदिनु हुन भनि आवश्यक कागजात संलग्न राखी यो निवेदन पेश गरेको छु ।

संलग्न कागजहरु

नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
पासपोट साईजको रंगिन फोटो

निवेदक:

नाम, थर:

ठेगाना (वडा नं./टोलको नाम):

दस्तखत:

अनुसूची २

बारबर्दिया नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय जयनगर, बर्दिया
बाँझो जग्गाको लगत विवरण
आ.व.

क्र.सं.	जग्गा धनिको नाम थर, ठेगाना(टोल)	सम्पर्क नं.	कि. न.	जग्गाको क्षे.फ.(विगाह,कठ्ठा,धुर)	खेतिगर्ने संस्था/ब्यक्ति को नाम	सम्पर्क नं.	जग्गा को किसिम	कैफियत

सूचकको नाम,थर:
संपर्क नं.
हस्ताक्षर:
मिति:

रुजु गर्नेको नाम,थर:
पद:
संपर्क नं.:
हस्ताक्षर:

प्रमाणित गर्ने:
वडा अध्यक्ष

आज्ञाले
दशरथ बुढा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत